

УДК 343.32 (477)

Олена КОВАЛЬЧУК

Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри теорії права та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти,
кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України
olena.b.kovalchuk@lpnu.ua
ORCID: 0000-0001-5547-1625

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА

<http://doi.org/10.23939/law2024.44.095>

© Ковальчук О., 2024

Анотація. У статті досліджено проблемні питання визначення поняття та системи злочинів проти основ національної безпеки України. Зокрема, розглянуто питання нормативно-правового регулювання визначення національної безпеки України на конституційному, законодавчому та підзаконному рівні. Проведено порівняльний аналіз різних думок вчених щодо визначення поняття та системи злочинів проти основ національної безпеки України.

Зроблено висновок, що в умовах російсько-української війни питання кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України потребує подальшого ґрунтовного та детального наукового дослідження та розробки і впровадження необхідних змін до чинного кримінального законодавства України.

Тому видається доцільним, насамперед, на конституційному та законодавчому рівні чітко визначити об'єкти національної безпеки України, оскільки у чинному Законі України “Про національну безпеку України” проводиться розмежування національної та державної безпеки та зосереджується увага на контрольних повноваженнях Президента України, відповідних органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (що перевантажує закон, оскільки дублює відповідні повноваження, які містяться в Конституції України чи спеціальних законах чи ті з них, які можна було б в них передбачити), розробці окремих стратегій, зокрема Стратегії національної безпеки України та інших і розробки вже на підставі підзаконного нормативно-правового акта Стратегії забезпечення державної безпеки та інших документів, однак відсутні норми, в яких були б визначені чітко об'єкти національної безпеки України.

Звертається увага, що в Законі України “Про основи національної безпеки України”, який втратив чинність, об'єктами національної безпеки були: людина і громадянин (їхні конституційні права і свободи); суспільство (його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси) та держава (її конституційний

лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність) та було чітке визначення національної безпеки України. До даного закону можна було внести відповідні зміни та отримати якісне регулювання на законодавчому рівні питання основ національної безпеки України. Натомість маємо велику кількість підзаконних нормативно-правових актів, але відсутність цілісного розуміння поняття національної безпеки України.

Відповідно відштовхуючись від чітко визначеного поняття національної безпеки України та об'єктів національної безпеки України на конституційному та законодавчому рівні законодавець міг би визначити об'єкти злочинів проти основ національної безпеки України, які на сьогоднішній день створюють реальну загрозу національній безпеці України. Пропонується, щоб кожний об'єкт національної безпеки України відповідав об'єкту злочину в Кримінальному кодексі України, за який повинна встановлюватись кримінальна відповідальність у розділі I присвяченому злочинам проти основ національної безпеки України.

Ключові слова: національна безпека; державна безпека; кримінальна відповідальність; конституційний лад; державний суверенітет; територіальна цілісність; злочини.

Постановка проблеми. Виклики, які постали перед Україною в 2014 році та з початком повномасштабної агресії російської федерації проти України в 2022 році, зумовлюють необхідність зміцнення національної безпеки України різними правовими засобами, одним з яких є приведення системи норм про кримінальну відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України до сучасних потреб держави.

Аналіз дослідження проблеми. Проблеми визначення поняття та системи злочинів проти основ національної безпеки України досліджували О. В. Авраменко, А. Ю. Бабій, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Я. Бурда, І. Б. Газдайка-Василишин, С. В. Гізімчук, В. П. Ємельянов, Ю. В. Орлов, Є. О. Письменський, Є. В. Пилипенко, Ю. А. Пономаренко, О. В. Попович, М. В. Карчевський, П. П. Латковський, О. М. Литвинов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, Л. В. Томаш, В. І. Тютюгін, Р. Л. Чорний, А. О. Чуваков та інші.

Метою статті є дослідження проблемних питань визначення поняття та системи злочинів проти основ національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Основи національної безпеки згідно Конституції України визначаються законом України [1]. Найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу визнається захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки (стаття 17).

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [1]. Отже, Конституція України розмежовує поняття національної безпеки та державної безпеки.

Слушно зауважує С. Гізімчук, що приписи Конституції України мають принципове значення для інших галузей законодавства, однак самі є підпорядкованими загальноправовим принципам. У цьому виявляється їх певна своєрідність – визначати завдання для поточного законодавства і при цьому забезпечувати зв'язок між загальними ідеями, через норми прямої дії, та нормами, які деталізують зміст чи, наприклад, закріплюють порядок забезпечення конкретних соціальних інтересів [2, с. 29–30].

Відповідно національна безпека України Законом України “Про національну безпеку України” визначається, як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних

загроз, а державна безпека, як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [3].

У сферах національної безпеки і оборони державна політика спрямовується на забезпечення зовнішньополітичної, воєнної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями.

Стратегія національної безпеки України схвалюється Радою національної безпеки і оборони України, затверджується указом Президента України та виступає основним документом, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки [3], є основою для розроблення Стратегії забезпечення державної безпеки [4].

Об'єктами забезпечення державної безпеки виступають державний суверенітет, конституційний лад, територіальна цілісність України, оборонний, економічний і науково-технічний потенціал, інформаційна безпека, кібербезпека, об'єкти критичної інфраструктури, державна таємниця та службова інформація [5].

Передбачено, що законом встановлюється відповідальність для посадових осіб, які винні у невиконанні або порушенні законодавства про національну безпеку України [3]. Так, Кримінальний кодекс України (далі – КК України) у розділі I визначає кримінальну відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України [6].

Чимало науковців, зауважують, що назва вказаного розділу не відповідає змісту в повній мірі, оскільки ч.ч. 1 та 2 ст. 111-1 КК (колабораційна діяльність) містять склади кримінальних проступків, тому дана проблема може бути вирішена або через зміну назви розділу I Особливої частини КК України, або через удосконалення як юридичного складу колабораційної діяльності, так і покарань за це кримінальне правопорушення [7, с. 241], що видається більш доцільним.

Суспільна небезпечність кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки обґрунтовується тим, що вони підривають засадничі умови гармонійної генези держави та її народу у форматі взаємної відповідальності та взаємної корисності; завдають шкоду конституційному ладу, за якого мають гарантуватися права, свободи, законні інтереси громадян, захист довкілля та інших вітальних цінностей, благ й суспільних відносин; відбувається руйнація системи захисту національних інтересів в інформаційній, військовій, промисловій та інших сферах. Таким чином, національна безпека як соціальне благо виступає родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки [7, с. 241–242].

В юридичній літературі є різні підходи щодо розуміння поняття злочинів проти основ національної безпеки України.

Відтак, під кримінальними правопорушеннями проти основ національної безпеки О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов, В. П. Смелянов та ін. розуміють групу кримінальних правопорушень, що посягають на демократичний конституційний лад, державний суверенітет, територіальну цілісність та інші національні інтереси України [7, с. 242].

На думку О. В. Поповича, Л. В. Томаша, П. П. Латковського, А. Ю. Бабія злочини проти основ національної безпеки України – це умисні, суспільно-небезпечні та протиправні діяння, які посягають на суспільні відносини, що забезпечують цілісність і недоторканість держави, її обороноздатність та суверенітет, вчинені суб'єктом злочину [8, с. 10].

Інші науковці визначають такі злочини, як передбачені кримінальним законом умисні суспільно небезпечні дії, що посягають на конституційний лад, територіальну недоторканність і суверенітет України [9, с. 24].

Можна погодитись з Р. Л. Чорним, що злочини проти основ національної безпеки України – це суспільно небезпечні, протиправні, винні та карані діяння, які заподіюють шкоду або створюють загрозу заподіяння такої шкоди безпеці держави у внутрішньополітичній, зовнішньополітичній, воєнній, економічній, екологічній та інших сферах функціонування національної безпеки, вчинені суб'єктом злочину [10, с. 20].

Також різноманітні думки існують щодо системи злочинів проти основ національної безпеки України.

Зокрема, О. Чуваков систематизує такі злочини на окремі види, в яких основи національної безпеки України можуть виступати як основний або додатковий об'єкт. Взявши за основу відповідний вид об'єкта зазіхання диференціює на: злочини, які безпосередньо посягають на основи національної безпеки України (основний об'єкт) та на злочини, які посягають побічно на основи національної безпеки України (додатковий об'єкт) [11, с. 39–40].

Сукупність кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки залежно від особливостей соціальних благ, яким ними завдається шкода О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов, В. П. Ємельянов поділяють на кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки у: політичній сфері; інформаційній, економічній, науково-технологічній, воєнній і воєнно-політичній сферах; економічній, екологічній і воєнній сферах [7, с. 242–243].

О. В. Авраменко, С. Я. Бурда, І. Б. Газдайка-Василишин та ін. кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України поділяють на: злочини проти основ національної безпеки у сфері державної безпеки і політичній сфері; злочини проти основ національної безпеки у сфері державної безпеки, екологічній, економічній і воєнній сферах; злочини проти основ національної безпеки у воєнній сфері; кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки у сфері державної безпеки, воєнній, інформаційній, економічній і науково-технологічній сферах [12, с. 8].

За об'єктом національної безпеки України Р. Чорний виділяє види безпеки, які класифікує за “горизонталлю” (безпека особи, безпека суспільства та безпека держави). Інші види безпеки за “вертикаллю” (воєнна, державна безпека, зовнішньополітична, економічна, інформаційна, екологічна, громадська безпеки, кібербезпека України, тощо) [10, с. 9–10]. Єдиним науково обґрунтованим критерієм побудови системи злочинів розглядає об'єкт злочину та виділяє наступні групи злочинів проти: людського, економічного, екологічного та оборонного потенціалів держави, безпеки конституційного ладу; безпеки здійснення вищими посадовими особами державної влади та діяльності керівників політичних партій; порядку набуття, зберігання, використання і поширення відомостей, які містять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, або державну таємницю; зовнішнього суверенітету держави; виконання громадянами України військового обов'язку захисту держави; стабільності бюджетної системи держави [10, с. 20].

Існуюча система кримінально-правового захисту основ національної безпеки потребує переосмислення та, відповідно, певної модифікації, яка б дозволила адекватно протистояти існуючим та потенційним загрозам у цій важливій сфері життя нації [11, с. 36].

Норма про кримінальну відповідальність не повинна містити прогалин, лишати безкарними певні прояви суспільно небезпечної поведінки, але і не може встановлювати відповідальність у випадку, коли у цьому немає необхідності (діяння не є суспільно небезпечним або за нього передбачена кримінальна відповідальність іншими нормами) [13, с. 24].

Кримінальне право в державі виступає як останній засіб, до якого вдаються коли всі інші правові і неправові засоби впливу на поведінку людини виявляються недостатніми [8, с. 5].

Слушно зауважує Ю. Пономаренко, що українська наука кримінального права вже сьогодні повинна готуватися до настання завтрашнього дня, де ми бачимо деокупацію усіх наших територій. Для цього створити правове, і зокрема, кримінально-правове забезпечення проходження перехідного періоду від незаконної до законної влади [14, с. 35].

Станом на 16 жовтня 2024 року за офіційною інформацією Офісу Генерального прокурора зареєстровано – 19491 злочинів вчинених в період повномасштабного вторгнення рф. З них: 3250 – посягання на територіальну цілісність і недоторканість України; 3704 – державна зрада; 8831 – колабораційна діяльність; 1379 – пособництво державі-агресору; 254 – диверсія; 2073 – інші [15].

Висновки. В умовах російсько-української війни питання кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України потребує подальшого ґрунтовного та детального наукового дослідження та розробки і впровадження необхідних змін до чинного кримінального законодавства України.

Тому видається доцільним, насамперед, на конституційному та законодавчому рівні чітко визначити об'єкти національної безпеки України, оскільки у чинному Законі України “Про національну безпеку України” проводиться розмежування національної та державної безпеки та зосереджується увага на контрольних повноваженнях Президента України, відповідних органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (що перевантажує закон, оскільки дублює відповідні повноваження, які містяться в Конституції України чи спеціальних законах чи ті з них, які можна було б в них передбачити), розробці окремих стратегій, зокрема Стратегії національної безпеки України та інших і розробки вже на підставі підзаконного нормативно-правового акта Стратегії забезпечення державної безпеки та інших документів, однак відсутні норми, в яких були б визначені чітко об'єкти національної безпеки України.

В Законі України “Про основи національної безпеки України”, який втратив чинність, об'єктами національної безпеки були: конституційні права і свободи людини і громадянина; суспільство, зокрема його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси; а також держава, її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність. Було чітко визначення національної безпеки України. До даного закону можна було внести відповідні зміни та отримати якісне регулювання на законодавчому рівні питання основ національної безпеки України. Натомість маємо велику кількість підзаконних нормативно-правових актів, але відсутність цілісного розуміння поняття національної безпеки України.

Відповідно відштовхуючись від чітко визначеного поняття національної безпеки України та об'єктів національної безпеки України на конституційному та законодавчому рівні законодавець міг би визначити об'єкти злочинів проти основ національної безпеки України, які на сьогоднішній день створюють реальну загрозу національній безпеці України. Кожний об'єкт національної безпеки України має відповідати об'єкту злочину в Кримінальному кодексі України, за який повинна встановлюватись кримінальна відповідальність у розділі I присвяченому злочинам проти основ національної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України (1996, 28 червня). *База даних “Законодавство України” / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 16.09.2024).
2. Гізімчук С. В. Про питання про конституційні засади кримінальної відповідальності за посягання на основи національної безпеки України. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України: матер. кругл. столу*. Х.: Юрайт. 2017. С. 28–32.
3. Про національну безпеку України (2018, 21 червня): Закон України № 2469-VIII. *База даних “Законодавство України” / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Дата звернення: 16.09.2024).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року “Про Стратегію національної безпеки України” (2020, 14 вересня): Указ Президента України № 392/2020. *База даних “Законодавство України” / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (Дата звернення: 16.09.2024).
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року “Про Стратегію забезпечення державної безпеки” (2022, 16 лютого): Указ Президента України № 56/2022. *База даних “Законодавство України” / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text> (Дата звернення: 16.09.2024).

6. Кримінальний кодекс України (2001, 5 квітня): Закон України № 2341-III. *База даних “Законодавство України” / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Дата звернення: 16.09.2024).
7. Кримінальне право України (у питаннях та відповідях): навч. посіб. / [О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов, В. П. Ємельянов та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Ю. В. Орлова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2023. 520 с.
8. Кримінальне право України. Особлива частина: навчальний посібник / Попович О. В., Томаш Л. В., Латковський П. П., Бабій А. Ю. Чернівці, 2022. 319 с.
9. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2010. 608 с.
10. Чорний Р. Л. Поняття, система та кримінально-правова характеристика складів злочинів проти основ національної безпеки України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук.: 12.00.08 / Р. Л. Чорний; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2021. 42 с.
11. Чуваков А. О. Актуальні питання щодо вдосконалення кримінально-правової охорони основ національної безпеки України. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Правознавство. Том 25. Випуск 2 (37). 2023. С. 36–40.
12. Кримінальне право України. Особлива частина. Альбом схем : навчальний посібник / О. В. Авраменко, С. Я. Бурда, І. Б. Газдайка-Василишин та ін.; за ред. М. В. Карчевського. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 616 с.
13. Письменський Є. О., Пилипенко Є. В. Кримінально-правове забезпечення охорони основ національної безпеки України: деякі проблеми надмірності криміналізації та законодавчих прогалин. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України: матер. кругл. столу*. Х.: Юрайт. 2017. С. 24–28.
14. Пономаренко Ю. А. Про деякі кримінально-правові наслідки окупації та деокупації території України. *Актуальні проблеми кримінально-правової охорони основ національної безпеки України: матер. кругл. столу*. Х.: Юрайт. 2017. С. 33–35.
15. Офіційна інформація Офісу Генерального прокурора щодо злочинів вчинених в період повномасштабного вторгнення рф станом на 16 жовтня 2024 року. URL: <https://gp.gov.ua/> (Дата звернення: 16.09.2024).

REFERENCES

1. *Konstituciya Ukraini* (1996, 28 chervnya) [Constitution of Ukraine]. *Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Accessed: 16.09.2024). [In Ukrainian].
2. Gizimchuk S. V. *Pro pitannya pro konstitucijni zasady kriminalnoyi vidpovidalnosti za posyagannya na osnovi nacionalnoyi bezpeki Ukraini* [On the issue of the constitutional principles of criminal liability for encroachment on the foundations of national security of Ukraine]. *Aktualni problemi kriminalno-pravovoyi ohoroni osnov nacionalnoyi bezpeki Ukraini: mater. кругл. stolu*. H.: YUrajt. 2017. P. 28–32. [In Ukrainian].
3. *Pro nacionalnu bezpeku Ukraini* (2018, 21 chervnya): Zakon Ukraini No 2469-VIII [On the national security of Ukraine: Law of Ukraine]. *Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed: 16.09.2024). [In Ukrainian].
4. *Pro rishennya Radi nacionalnoyi bezpeki i oboroni Ukraini vid 14 veresnya 2020 roku “Pro Strategiyu nacionalnoyi bezpeki Ukraini”* (2020, 14 veresnya): Ukaz Prezidenta Ukraini No 392/2020 [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated September 14, 2020 “On the National Security Strategy of Ukraine”]. *Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (Accessed: 16.09.2024). [In Ukrainian].
5. *Pro rishennya Radi nacionalnoyi bezpeki i oboroni Ukraini vid 30 grudnya 2021 roku “Pro Strategiyu zabezpechennya derzhavnnoyi bezpeki”* (2022, 16 lyutogo): Ukaz Prezidenta Ukraini No 56/2022 [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 30, 2021 “On the Strategy for Ensuring State Security”]. *Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text> (Accessed: 16.09.2024). [In Ukrainian].

6. *Kriminalnij kodeks Ukrainy* (2001, 5 kvitnya): Zakon Ukrainy No 2341-III [Criminal Code of Ukraine: Code of Ukraine]. *Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (Accessed: 16.09.2024). [In Ukrainian].

7. *Kriminalne pravo Ukrainy (u pitannyah ta vidpovidyah): navch. posib. / [O. M. Litvinov, YU. V. Orlov, V. P. Yemelyanov ta in.]; za zag. red. d-ra yurid. nauk, prof. YU. V. Orlova* [Criminal law of Ukraine (in questions and answers): academic. manual / [O. M. Litvinov, Yu. V. Orlov, V. P. Yemelyanov, etc.]; in general ed. doctor of law Sciences, Prof. Yu. V. Orlova]. MVS Ukrainy, Harkiv. nac. un-t vnutr. sprav. Harkiv: HNUVS, 2023. 520 p. [In Ukrainian].

8. *Kriminalne pravo Ukrainy. Osobлива chastina: navchalnij posibnik / Popovich O. V., Tomash L. V., Latkovskij P. P., Babij A. YU.* [Criminal law of Ukraine. Special part: study guide / O. V. Popovych, L. V. Tomas, P. P. Latkovskiy, A. Yu. Babii]. CHernivci, 2022. 319 p. [In Ukrainian].

9. *Kriminalne pravo Ukrainy: Osobлива chastina : pidruchnik / YU. V. Baulin, V. I. Borisov, V. I. Tyutyugin ta in.; za red. V. V. Stashisa, V. YA. Taciya* [Criminal law of Ukraine: Special part: textbook / Yu. V. Baulin, V. I. Borisov, V. I. Tyutyugin, etc.; under the editorship V. V. Stashisa, V. Ya. Tatsia]. 4-te vid., pererobl. i dopov. H.: Pravo, 2010. 608 p. [In Ukrainian].

10. CHornij R. L. *Ponyattya, sistema ta kriminalno-pravova charakteristika skladiv zlochiniv proti osnov nacionalnoyi bezpeki Ukrainy: avtoref. dis. ... d-ra yurid. nauk.: 12.00.08 / R. L. CHornij* [Concept, system and criminal-legal characteristics of crimes against the foundations of national security of Ukraine: autoref. thesis ... Doctor of Law. Sci.: 12.00.08 / R. L. Cherny]. MVS Ukrainy, Harkiv. nac. un-t vnutr. sprav. Harkiv, 2021. 42 p. [In Ukrainian].

11. CHuvakov A. O. *Aktualni pitannya shhodo vdoskonalennya kriminalno-pravovoyi ohoroni osnov nacionalnoyi bezpeki Ukrainy* [Current issues regarding the improvement of criminal law protection of the foundations of national security of Ukraine]. *Visnik Odeskogo nacionalnogo universitetu. Seriya: Pravoznavstvo*. Tom 25. Vipusk 2 (37). 2023. P. 36–40. [In Ukrainian].

12. *Kriminalne pravo Ukrainy. Osobлива chastina. Albom shem : navchalnij posibnik / O. V. Avramenko, S. YA. Burda, I. B. Gazdajka-Vasilishin ta in.; za red. M. V. Karchevskogo* [Criminal law of Ukraine. A special part. Album of schemes: a study guide / O. V. Avramenko, S. Ya. Burda, I. B. Gazdaika-Vasilyshyn and others.; under the editorship M. V. Karchevskiy]. Lviv: Lvivskij derzhavnij universitet vnutrishnih sprav, 2024. 616 p. [In Ukrainian].

13. Pismenskij Ye. O., Pilipenko Ye. V. *Kriminalno-pravove zabezpechennya ohoroni osnov nacionalnoyi bezpeki ukrajini: deyaki problemi nadmirnosti kriminalizaciyi ta zakonodavchih progalin* [Criminal legal protection of the foundations of Ukraine's national security: some problems of excessive criminalization and legislative gaps]. *Aktualni problemi kriminalno-pravovoyi ohoroni osnov nacionalnoyi bezpeki Ukrainy: mater. krugl. stolu*. H.: YUrajt. 2017. P. 24–28. [In Ukrainian].

14. Ponomarenko YU. A. *Pro deyaki kriminalno-pravovi naslidki okupaciyi ta deokupaciyi teritoriyi Ukrainy* [About some criminal-legal consequences of the occupation and de-occupation of the territory of Ukraine]. *Aktualni problemi kriminalno-pravovoyi ohoroni osnov nacionalnoyi bezpeki Ukrainy: mater. krugl. stolu*. H.: YUrajt. 2017. P. 33–35. [In Ukrainian].

15. *Oficijna informaciya Ofisu Generalnogo prokurora shhodo zlochiniv vchinenih v period povnomasshtabnogo vtorgnennya rf stanom na 16 zhovtnya 2024 roku* [Official information of the Prosecutor General's Office regarding crimes committed during the full-scale invasion of the russian federation as of October 16, 2024]. Retrieved from: <https://gp.gov.ua/> (Accessed: 16.09.2024). [In Ukrainian].

Дата надходження: 19.09.2024 р.

Olena KOVALCHUK

Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Associate Professor of the Theory of Law
and Constitutionalism Department,
Ph.D. in Law, Associate Professor
Honored Lawyer of Ukraine
olena.b.kovalchuk@lpnu.ua
ORCID: 0000-0001-5547-1625

**CRIMES AGAINST THE FUNDAMENTALS OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE:
CONCEPT AND SYSTEM**

Abstract. The article examines problematic issues of defining the concept and system of crimes against the foundations of national security of Ukraine. In particular, the issue of normative and legal regulation of the definition of national security of Ukraine at the constitutional, legislative and sub-legal levels was considered. A comparative analysis of different opinions of scientists regarding the definition of the concept and system of crimes against the foundations of national security of Ukraine was carried out.

It was concluded that in the conditions of the Russian-Ukrainian war, the issue of criminal responsibility for crimes against the foundations of national security of Ukraine requires further thorough and detailed scientific research and the development and implementation of the necessary changes to the current criminal legislation of Ukraine.

Therefore, it seems appropriate, first of all, at the constitutional and legislative level to clearly define the objects of Ukraine's national security, since the current Law of Ukraine "On the National Security of Ukraine" distinguishes between national and state security and focuses attention on the control powers of the President of Ukraine, relevant state executive bodies authorities and local self-government bodies (which overloads the law, as it duplicates the relevant powers contained in the Constitution of Ukraine or special laws or those of them that could be provided for in them), the development of individual strategies, in particular the National Security Strategy of Ukraine and others and the development already on the basis of the by-law normative legal act of the Strategy for ensuring state security and other documents, however, there are no norms that would clearly define the objects of national security of Ukraine.

Attention is drawn to the fact that in the Law of Ukraine "On the Basics of National Security of Ukraine", which has expired, the objects of national security were: a person and a citizen (their constitutional rights and freedoms); society (its spiritual, moral-ethical, cultural, historical, intellectual and material values, informational and environmental environment and natural resources) and the state (its constitutional order, sovereignty, territorial integrity and inviolability) and there was a clear definition of the national security of Ukraine. It was possible to make appropriate changes to this law and obtain quality regulation at the legislative level of the issues of the foundations of Ukraine's national security. Instead, we have a large number of subordinate legal acts, but a lack of a comprehensive understanding of the concept of national security of Ukraine.

Accordingly, starting from the clearly defined concept of national security of Ukraine and objects of national security of Ukraine at the constitutional and legislative level, the legislator could define the objects of crimes against the foundations of national security of Ukraine, which today pose a real threat to the national security of Ukraine. It is proposed that each object of the national security of Ukraine correspond to the object of the crime in the Criminal Code of Ukraine, for which criminal liability should be established in Chapter I devoted to crimes against the foundations of the national security of Ukraine.

Keywords: national security; state security; criminal responsibility; constitutional system; state sovereignty; territorial integrity; crime.